

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТРОМБОТИЧНИХ УСКЛАДНЕНЬ ПІСЛЯ РЕВАСКУЛЯРИЗУЮЧИХ ОПЕРАЦІЙ З ПРИВОДУ ХРОНІЧНОЇ КРИТИЧНОЇ ІШЕМІЇ НИЖНІХ КІНЦІВОК

Орлич О. М., Діденко С. М., Скиба В. В.

Вступ

В останні роки відзначається значне кількісне зростання реконструктивних судинних операцій при облітеруючих захворюваннях артерій нижніх кінцівок. Формування рестеноза в реконструйованому судинному руслі обумовлює високий відсоток незадовільних результатів при хірургічному лікуванні, що представляє медико-соціальну значимість (збільшення інвалідизації, летальності).

В даний час відсутні офіційні рекомендації стосовно питань хірургічної тактики і техніки виконання повторних оперативних втручань. Рекомендаційні документи містять лише невеликі розділи, що стосуються повторних операцій. Водночас клінічний досвід показує, що від адекватності і

своєчасності прийняття рішення про необхідність повторного втручання, а також від техніки і якості його виконання, залежить не тільки доля кінцівки, але в ряді випадків і життя хворого.

З урахуванням більшої складності повторних операцій, їх тривалістю, точна топічна діагностика набуває вирішального значення. При цьому, до цих пір, немає точного обґрунтування ролі і місця кожного з методів обстеження для виявлення особливостей кровообігу в даному артеріальному сегменті.

Відсутність комплексного тактичного підходу, незадовільними наявними в даний час методами реваскуляризації повторних облітеруючих уражень судин кінцівок, сприяє дослідженню нових малоінвазивних нетравматичних методів покращення периферичного кровообігу, особливо у хворих з важкою супутньою патологією і в ситуаціях, коли неможливо виконати пряму реваскуляризацію.

До сьогоднішнього дня існує багато невирішених питань в діагностиці та лікуванні даної патології, що диктує необхідність подальших досліджень в цьому напрямку.

Мета

Проаналізувати та покращити результати хірургічного лікування пацієнтів після реваскуляризуючих операцій з приводу хронічної критичної ішемії нижніх кінцівок, шляхом виконання оперативних втручань, що попереджують тромбоз зони артеріальної реконструкції.

Матеріали та методи

Вивчені результати хірургічного лікування останніх 2-х років 122 хворих з хронічною критичною ішемією нижніх кінцівок, які перебували на лікуванні у відділенні загальної та судинної хірургії КНП «КМКЛ № 1 ». Згідно характеру виконаного оперативного втручання пацієнти були розділені на групу 1 – 76 хворий, яким була виконана відкрита реконструкція артерій стегового сегменту без втручання на артеріях підколінно-гомількового сегменту; групу 2 – 46 хворих, яким була виконання відкрита дворівнева реконструкція артерій; групу 3 – 34 хворих, яким було виконано повторні оперативні втручання з приводу тромбозу зони артеріальної реконструкції.

Результати та обговорення

При плануванні повторної реконструкції на черевній аорті та артеріях нижніх кінцівок необхідно враховувати наявність рубцевого процесу самої оперованої судини, навколишні тканини, більш високу ймовірність пошкодження прилеглих органів і порушену анатомію і топографію зони втручання. Для комплексної об'єктивної оцінки особливостей повторного облітеруючого ураження раніше оперованої аорти і артерій нижніх кінцівок необхідно використання сучасного комплексу досліджень, що включає: ультразвукове дуплексне ангиосканування, цифрову субтракційну ангиографію, спіральну комп'ютерну томоангиографію і магнітно-резонансна ангиографію. При виборі кожного з них необхідно керуватися показниками чутливості і специфічності.

Активна хірургічна тактика при повторних реоклюзіях аортостегнової зони в терміни більше 5 років є кращою зважаючи низького колатерального резерву і високого ризику втрати кінцівки при тромбозах в даному сегменті.

По можливості, перевагу необхідно віддавати методикам повторних операцій, що не вимагають втручань в зоні попередньої операції.

З урахуванням більш повільного рестенозування венозної стінки, реконструктивні операції в інфраінгвінальному сегменті з використанням венозних трансплантатів, більш кращі за порівняно з продовженою ендартеректомією або використанням синтетичних матеріалів. Відстрочені операції в стегнової-підколінної зоні мають велику ефективність у порівнянні з екстремими. При надходженні таких хворих з гострою ішемією менш II ступеня необхідно призначити консервативну терапію, провести необхідний обсяг досліджень і виконувати операцію в відстроченому порядку не пізніше 72 годин. Вважаємо, виправданим у

хворих з повторною ішемією на тлі багатоповерхового ураження виконувати етапні операції, починаючи з проксимальної реконструкції. При вирішенні питання про вибір методу повторної прямої реваскуляризації нижче щілини колінного суглоба перевагу потрібно віддавати методиці аутовенозного шунтування «in situ» з формуванням дистального анастомозу кінець-в-біч в біфуркацію підколінної артерії з переходом на тібіоперонеальний стовбур. Перевагою її також є широка можливість вибору місця для формування дистального анастомозу на відміну від використання синтетичного графту, певний діаметр якого не дозволяє формувати анастомоз з артеріями дрібного діаметру. Виконання прямої реваскуляризуючої операції створює сприятливі умови для розвитку коллатеральної мережі, сприяє компенсації кровообігу в кінцівки після оклюзії шунта в віддаленому терміні. Чим довше функціонує шунт, тим менш виражена ішемія при його тромбозі. При плануванні повторної реконструкції в інфраінгвінальній зоні необхідно враховувати, що петлева дезоблітерація стегново-підколінного сегмента, маючи хороші найближчі результати, призводить до швидкої облітерації реконструйованої артерії з різким збільшенням тромботичних ускладнень у віддаленому періоді. При однаковому прогнозованому ефекті виконання прямої та непрямой реваскуляризації необхідно віддавати перевагу останній в вигляді виконання профундопластики в поєднанні з хірургічною стимуляцією коллатерального кровотоку. Вважаємо за доцільне і виправданим використання цієї методики при наявності гемодинамічно значимого стенозу ГАС аж до гілок 4-го і 5-го порядків. Хірургічна стимуляція шляхів «артеріального відтоку» в поєднанні з

профундопластикою є кращою у порівнянні з ізольованою реконструкцією ГАС.

Висновки

1. Гемодинамічно значимі рестенози частіше виникають після дезоблітеруючих операцій і реконструкцій в інфраінгвінальній зоні в порівнянні з іншими видами втручань. Двостороннє ураження і багаторівневі форми оклюзії у хворих з повторними облітерації зустрічаються частіше, що ускладнює вибір обсягу втручання.
2. Морфологічні зміни, що відбуваються як в стінці дезоблітеризованої артерії, так і артеріалізованої вени, характеризуються наявністю хронічного запалення, вираженою проліферацією клітин сполучної тканини і рубцевим процесом, що суттєво відрізняє їх від нативних змін, що відбуваються при атеросклерозі. Рестеноз виникає не тільки внаслідок травми внутрішньої стінки судини у вигляді ендартеректомії, але і адвентиції, пов'язаної з інтраопераційною мобілізацією судини.
3. Використання сучасного комплексу досліджень (Ультразвукове дуплексне ангиосканування, дигітальна субтракційна ангиографія, спіральна комп'ютерна томоангиографія і магнітно-резонансна ангиографія) дозволяє детально визначити особливості повторного облітеруючого ураження аорти і артерій нижніх кінцівок і об'єктивно оцінити результати виконаних операцій. При виборі діагностичного алгоритму необхідно керуватися показниками чутливості і специфічності кожного з методів дослідження.
5. Аутовенозна реконструкція за методикою «in situ» в інфраінгвінальному сегменті в порівнянні з іншими повторними прямими реваскуляризаціями має кращі результати як в найближчому, так і в

віддаленому періоді, при цьому кращі результати спостерігаються при формуванні дистального анастомозу за типом «кінець-в-бік» в області біфуркації підколінної артерії з переходом на тібіоперонеальний стовбур. Тромбоз шунта *in situ* супроводжується меншою кількістю втрат кінцівок у порівнянні з облітерацією після інших реконструкцій.

6. Петльова дезоблітерація стегново-підколінного сегмента, маючи хороші найближчі результати (93%), призводить до швидкої облітерації реконструйованої артерії з різким збільшенням тромботичних ускладнень у віддаленому періоді (69,2%). Кожна наступна дезоблітерація призводить до ще більш швидкого прогресування рестеноза реконструйованого сегмента. Виконання етапу ендартеректомії обумовлює більш часте формування гемодинамічного рестеноза в порівнянні з реваскуляризаціями без її використання.

7. Глибока артерія стегна грає визначальну роль в коллатеральному кровопостачанні дистальних відділів нижніх кінцівок при повторних оклюзіях стегново-підколінного сегмента в стадії критичної ішемії. Найбільш оптимальним способом поліпшення кровообігу в кінцівки в такій ситуації є виконання профундопластики з використанням аутовенозної латки, яка більш ніж в 1,5 рази ефективніша інших видів пластики.

8. Чим менше виконується мобілізація судинної стінки під час повторних втручань, тим рідше спостерігається рецидив рестеноза. Використання малотравматичного способу тимчасової внутріпросвітньої балонної оклюзії дозволяє в 2,5 рази зменшити частоту повторних облітерацій в порівнянні з традиційною технікою доступу.